YSTADs KOMMUN

Bättre för alla

Grundutformningsprogram för nybyggnation av flerbostadshus i Ystads kommun

Antaget av kommunfullmäktige 2011-09-15 § 117

Innehåll Sid

Inledning 3
Tillgänglighet och användbarhet på tomt 4
Angöring 4
Handikapparkering 4
Gångväg 5
Belysning 5
Skylt 5
Tillgänglig och användbar entré till byggnad 6
Vilplan 6
Trapphus 6
Belysning 7
Porttelefon och passagesystem 7
Entré och kommunikation 7
Entrédörr 7
Vindfång 8
Dörr till bostadskomplement 8
Dörr 8
Tröskel 9
Trappa 9
Hiss 10
Allmän yta och utrymme 10
Tillgänglighet och användbarhet i bostad 11
Bostadslägenhet i ett eller flera plan 11
Kapprum/hall 11
Kök 11
Hygienrum 13
Klädkammare och förråd 14
Bostadsrum 14
Sovrum 14
Balkong och uteplats 15
Bostadskomplement 15
Inredning 16
Byggmaterial 16
Elinstallationer 16
Grundläggande regelverk och anvisningar 17

Inledning

Grundutformningsprogrammet är resultatet av en revidering av det tidigare basanpassningsprogrammet (Ystad) basutformningsprogrammet (Tomelilla), som antogs i kommunfullmäktige år 2004 respektive 2005.

Anledningen till revideringen är att de rekommendationer för användbarhet i det befintliga basanpassnings/basutformningsprogrammet motsvarar förtydligandet i Svensk standards höjd nivå 2006 och Boverkets ändrade byggregler 2008.
Även om Boverkets nya byggregler ska följas och att Svensk standard förtydligar utformningen, behövs ett grundutformningsprogram. Ett sådant program fungerar som stöd och checklista vid planering och projektering, för att uppnå tillgänglighet och användbarhet. Programmet kan användas av både planerare, projekterare, myndighetsutövare, kvalitetsansvarig och beslutsfattare.

En grundutformad bostad är bra för alla, inte bara för personer med funktionsnedsättning. Med en växande äldre befolkning kommer efterfrågan på grundutformade bostäder att öka de kommande åren. Detta stimulerar även flyttkedjan i kommunerna, vilket gynnar yngre familjer bl.a. som söker småhus.
Grundutformningsprogrammet ger förutsättningar att bo kvar trots tilltagande funktionsnedsättning och fördröjer bl.a. behovet av bostadsanpassning och hemtjänst.
Vid byggnation av t.ex. trygghetsboende är kravet att Svensk standard höjd nivå ska följas för att uppnå användbarhet.

Ett grundutformningsprogram gäller vid nybyggnation av flerbostadshus när kommunen är byggherre och/eller upplåter mark för sådan bebyggelse. Vid upplåtelse av mark skrivs förutsättningen in att programmet ska följas. Krav och hänvisningar i programmet grundar sig på:

- **Boverkets byggregler (BFS 2010:29 BBR 17)**.
- **Svensk standard (SIS) SS 91 42 21**.

Bild och text under avsnitt Förtydligande för bättre tillgänglighet är hämtade från Bygg ikapp handikapp (Svensk byggtjänst), SIS, Lunds kommun basutformningsprogram samt exempel från foldrar för tillgänglighet och användbarhet som är antagna i Tomelilla och Ystads kommuner.

Tomelilla och Ystad 2011-04-11

Gun-Inger Eriksson
Handikappkonsulent/
Tillgänglighetsrådgivare

Jörgen Abrahamsen
Tillgänglighetsrådgivare

Karin Cebrenius
Handikappkonsulent

Tillgänglighet och användbarhet på tomt

Objekt Funktion	BBR Krav	SIS	Förtydligande för bättre användbarhet
Angöring	3:122		Avståndet från angöringsplatsen för av- och påstigning till entrén ska vara så kort som möjligt helst inom 5 -10 m.
Handikapparkering	3:122		En användbar handikapparkerings-plats måste uppnå 5,0 m bredd. 5,0 m kan uppnås om platsen ligger intill en gångväg eller annan hårdbelagd friyta. Handikapparkeringens bredd 3,60 m + friyta = 5,0 m. Platsen ska skyltas och markeras i beläggning med linjer och symbol.

Bild: Handikapparkering med friyta intill.
Källa: Privat bild.

Bild: Handikapparkering 5,0 m bred.
Källa: Privat bild.

Objekt Funktion	BBR Krav	SIS	Förtydligande för bättre användbarhet
Gångväg	3:122		**Nivåskillnader** i gångvägen ska elimineras, förekommer det ändå måste de kontrastmarkeras.
Strategisk målpunkt	3:122		
Ytskikt	3:1221		
Nivåskillnad	3:1222		
Lutning	3:1222		**Hinder i gångvägen** kan vara skylt, stolpe, brevlåda m.m. dessa ska placeras utanför gångstråk.
Ramp	3:1222		
Gångbredd	3:122		**Avstängningsbom** m.m. ska kontrastmarkeras och ha ett fritt passagemått på 1,30 m.
Hinder i gångväg	3:1223,8:91		
Ledstråk på tomt	3:122,3:1223		**Gång- och cykelbana** ska vara separerade med kännbart och kontrastmarkerat material.
Sittplats	3:122		
Kontraster	3:1223		
Trappa	3.1222,8.91		
			Bild: Gångbredd på tomt. Källa: Bygg Ikapp Handikapp
Belysning	3:1224		**Ljuskäglorna** ska mötas så det inte uppstår mörka partier på gångväg och vid entré.
			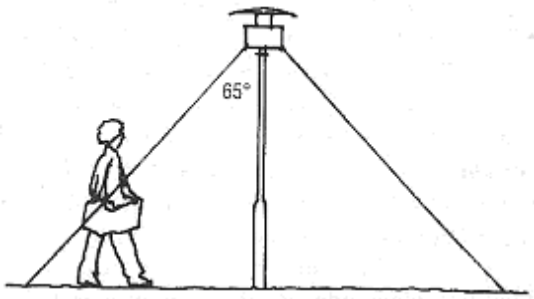
			Bild: Jämn belysning av markyta. Källa: Bygg Ikapp Handikapp
Skylt	3:1225		

Tillgänglig och användbar entré till byggnad

Objekt Funktion	BBR Krav	SIS	Förtydligande för bättre användbarhet
Vilplan **Trapphus**	3:13 3:132		**Vilplan** framför dörr redovisas inte i BBR, men är en mycket viktig funktion för en användbar entré.

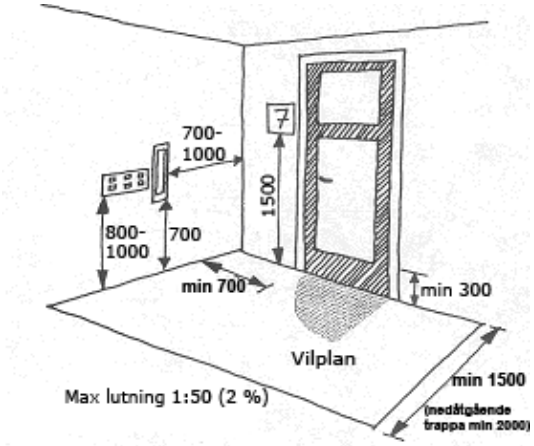

Bild: Måttangivelser för en användbar entré.
Källa: Bygg Ikapp Handikapp

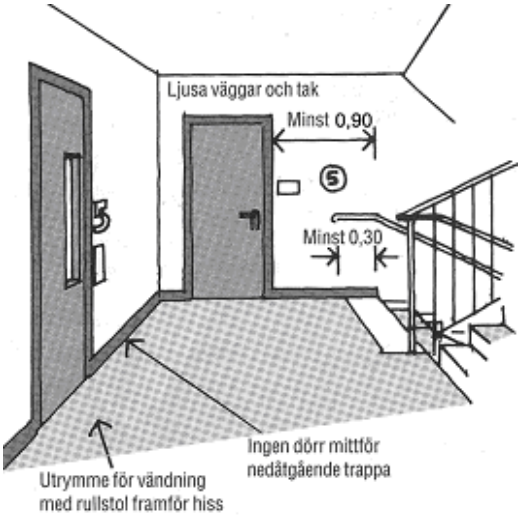

Bild: Entréplan i trapphus.
Källa: Bygg Ikapp Handikapp

Objekt Funktion	BBR Krav	SIS	Förtydligande för bättre användbarhet
Belysning	3:1424		God belysning vid entré för att t.ex. kunna öppna med nyckel eller kod.
Porttelefon och passagesystem Placering vid entré Manöverorgan Dörr med dörrstängare	3:143 3:142 3:143 3:143		**Placering,** se entrébild ovan. Dörr med dörrstängare måste ha dörrautomatik för att vara användbar. **Knapp på porttelefon** ska vara tydlig, i kontrast mot bakgrund och ha upphöjd relief.
Entré och kommunikation Kommunikations-utrymme Gångyta Ramp Kontraster Belysning Skyltning	3:142 3:1421 3:1421 3:1422 3:1423 3:1424 3:1425	Höjd nivå sid 5-6	Entré och kommunikationsyta ska medge plats för t.ex. förflyttnings-hjälpmedel och barnvagn.
Entrédörr	3:132 3:142 3:143	Höjd nivå sid 5	**Tröskel vid entrédörr- och portöppning** ska inte ha någon nivåskillnad inifrån, utvändigt högst 20 mm och avfasad. Vilplan framför dörr max lutning 1:50 för vattenavrinning. **Kontrast mot omgivande vägg** för att personer med nedsatt orienteringsförmåga ska uppfatta entrédörr.

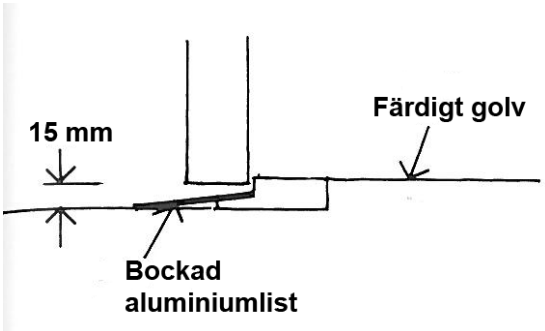

Bild: Lämplig tröskel vid entré.
Källa: Bygg Ikapp Handikapp

Objekt Funktion	BBR Krav	SIS	Förtydligande för bättre användbarhet
Vindfång	3:132 3:142		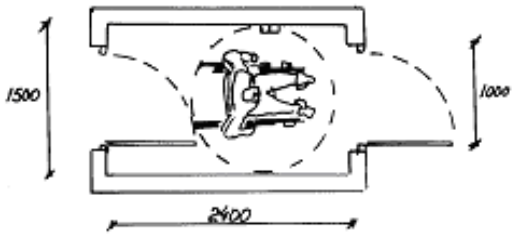 Bild: Minimimått för vindfång. Källa: Bygg Ikapp Handikapp
Dörr till bostadskomplement	3:143 3:148	Höjd nivå sid 5	Dörr till bostadskomplement har ofta **dörrstängare** och är därmed tunga att öppna. För användbarhet krävs **dörrautomatik.**
Dörr Fritt passagemått Dörrautomatik Placering av manöverorgan Sensor Handtag Kontrast Glas i byggnad	3:143,3:146 3:143 3:143 3:143 3:143 3:143 3:1423 8:35,8:351	Höjd nivå sid 5-6	**Skjutdörrs** fria passagemått ska medge passage, så att man undviker klämrisk. För att öppna och stänga skjutdörr behövs ett greppvänligt handtag. **Dörrtrycke/handtag** ska vara greppvänligt.
			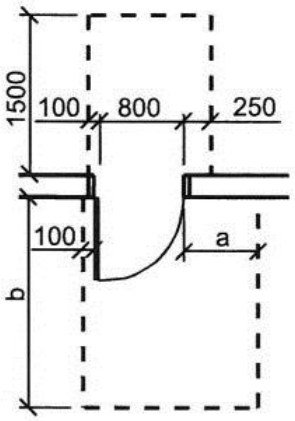 Bild: Fritt passagemått med dörren öppen 90 grader. a = 700 mm b = 1500 mm a eller b ökar med 400 mm vid nedåtgående trappa/ramp. Källa: Svensk standard

Objekt Funktion	BBR Krav	SIS	Förtydligande för bättre användbarhet
			Draghandtag på insidan av dörren till hygienrum krävs för användbarhet.

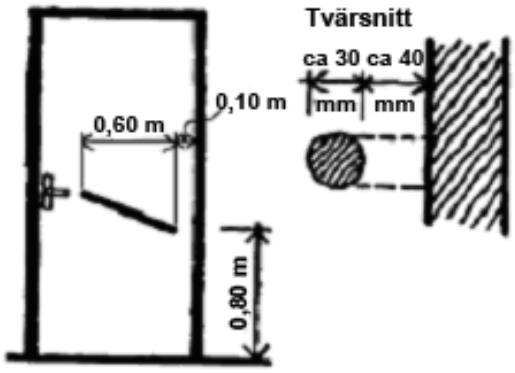

Bild: Placering av draghandtag på insida av dörr.
Källa: Bygg Ikapp Handikapp

Tröskel	8:22	Höjd nivå sid.16	Dörr utan tröskel inne i bostaden.

Bild: Luftfylld gummitröskel med eller utan släplist.
Källa: Bygg Ikapp Handikapp

Trappa Räcke Ledstång	8:232 8:2321 8:2322		Greppvänlig ledstång bör ha runt tvärsnitt med diameter 35-40 mm.

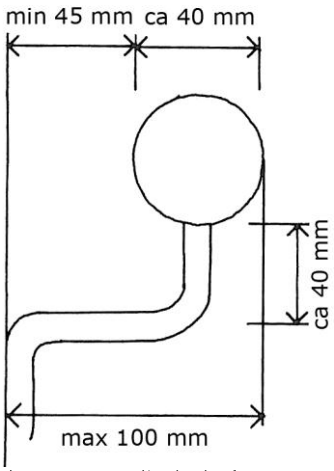

Bild: Greppvänlig ledstång.
Källa: Bygg Ikapp Handikapp

Objekt Funktion	BBR Krav	SIS	Förtydligande för bättre användbarhet
			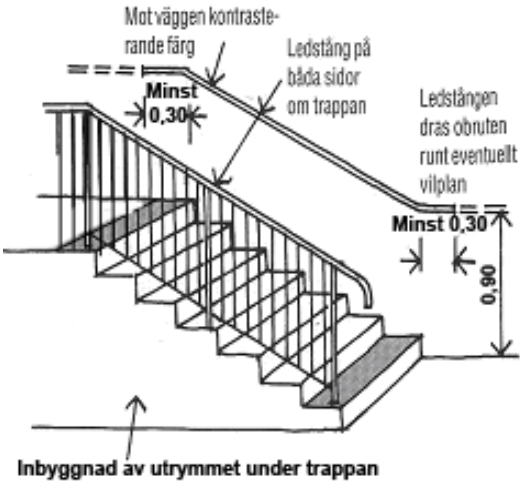 Bild: Mått och kontrastmarkering av trappa. Källa: Bygg Ikapp Handikapp
Hiss	3:144	SS-EN	Användbarheten ska bedömas vid val
Dörr	3:143	81-70, inkl.	av hiss eller lyftanordning.
Manöverknapp	3:144	Annex A-G	Lyftplatta med ”dödmansgrepp” är
Kontraster	3:1423		inte användbart.
Larm	3:144		
Allmän yta och utrymme	3:142	Höjd nivå sid 5.	**Skylt vid dörr** ska sättas på vägg intill handtagssidan, för att vara läsbar även om dörren är öppen. Placering kombinerad visuell och taktil skylt c/c 1,5 m. Placering enbart taktil skylt c/c 1,2 m.
Kommunikationsyta	3:142		
Gångyta i byggnad	3:1421		
Ramp i byggnad	3:1422		
Färgsättning och kontraster	3:1423		
Belysning	3:1424		Samordnad **färgsättning och belysning** krävs vid projektering, för att uppnå användbarheten vid nedsatt orienteringsförmåga.
Skylt	3:1425		
Glas i byggnad	8:35,8:351		

Tillgänglighet och användbarhet i bostad

Objekt Funktion	BBR Krav	SIS	Förtydligande för bättre användbarhet
Bostadslägenhet i ett våningsplan **Bostadslägenhet i flera våningsplan**	3:146 3:147		Byggs bostad som **"Trygghets-boende"** ska SIS "Höjd nivå" följas, för att uppnå användbarhet för målgruppen.
Kapprum/hall Entré- och kommunikationsyta	3:142	Höjd nivå sid 6.	En användbar **yta ska medge plats för** förflyttningshjälpmedel, sittplats och förvaring av ytterkläder och skor.
Kök	3:22 3:221 3:223	Höjd nivå sid 9, 11-12	**Vattenlås** vid diskho placeras in mot vägg. Användbarheten tillgodoses för person sittande i rullstol eller arbetsstol. **Ugn** placerad i högskåp ökar användbarheten.

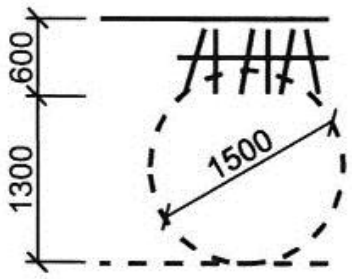

Bild: Vändmått i kapprum/hall.
Källa: Svensk standard

Kök

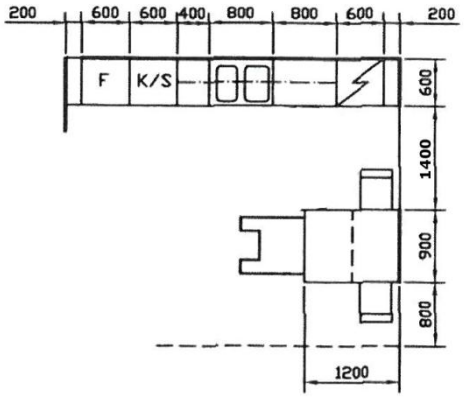

Bild: Rakt kök.
Källa: Bättre för alla Lunds kommun

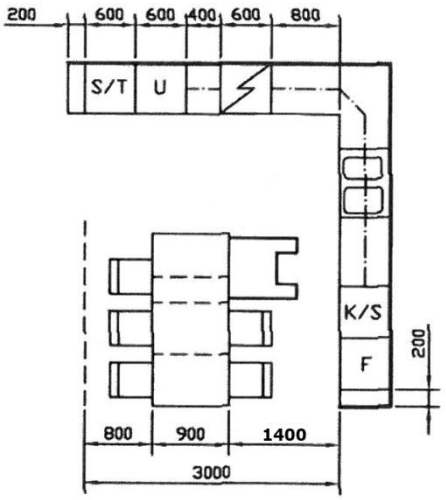

Bild: Vinkelkök.
Källa: Bättre för alla Lunds kommun

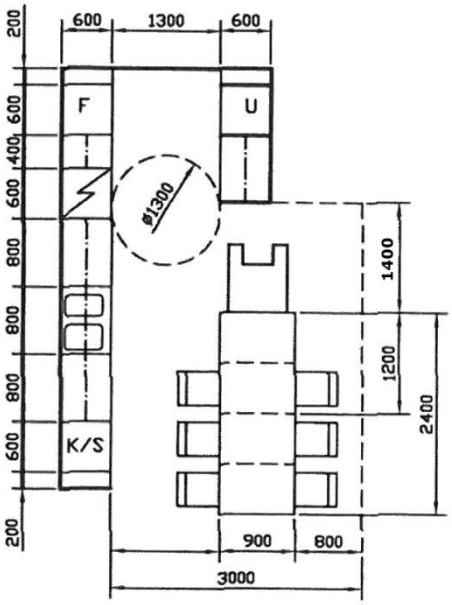

Bild: Parallellkök.
Källa: Bättre för alla Lunds kommun

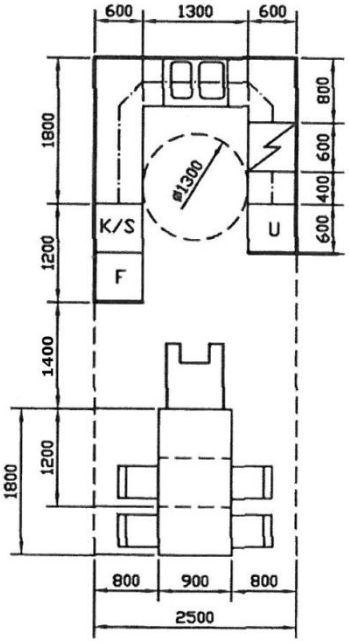

Bild: U-kök.
Källa: Bättre för alla Lunds kommun

Objekt Funktion	BBR Krav	SIS	Förtydligande för bättre användbarhet
Hygienrum		Höjd nivå sid 14, 18-21	Hur man **placerar inredningen** och vilken typ av inredning man väljer avgör om hygienrummet blir användbart. **Vattenlås** dras in mot vägg och **avloppsrör** placeras i vägg eller intill vägg så att en person i rullstol eller sittande kommer in under handfat. **Termostatblandare** ska ha greppvänligt reglage. Placering av inredning som t.ex. stödhandtag, spegel, termostat-blandare så att den kan användas av såväl sittande som stående.
Dörr	3:143		
Ett våningsplan	3:146		
Flera våningsplan	3:147		
Utformning allmänt	3:22		
Golvbrunn/golvlutning	6:5335		
Stödhandtag	8:22		
Golvyta	8:22		

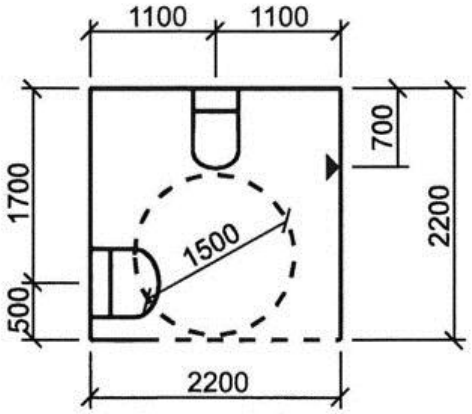

Bild: Hygienrum med dusch.
Källa: Svensk standard

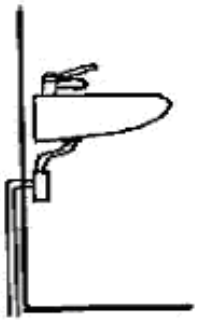

Bild: Avloppsrör i vägg.
Källa: Bygg Ikapp Handikapp

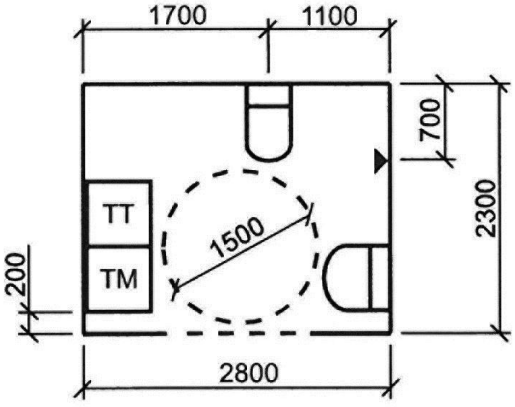

Bild: Hygienrum med dusch, tvättmaskin och torktumlare.
Källa: Svensk standard

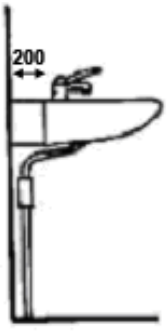

Bild: Avloppsrör intill vägg med utflyttat handfat.
Källa: Bygg Ikapp Handikapp

Objekt Funktion	BBR Krav	SIS	Förtydligande för bättre användbarhet
Klädkammare och förråd		Höjd nivå sid 12-13.	**Klädstång och hylla** ska kunna justeras i höjdled.
Dörr	3:143		
Utformning allmänt	3:22		**Passageyta för rollator/rullstol** i klädkammaren för användbarhet.
Flera våningsplan	3:221		
Bostadsrum	3:22 3:221 3:222 3:223 3:3111	Höjd nivå sid 8.	**Nivåer mellan olika golvbeläggningar** får inte förekomma.
Sovrum	3:22 3:221 3:222 3:223	Höjd nivå sid 7.	Större utrymme intill säng medger plats för t.ex. barnsäng, förvaringsmöbel eller rullstol.

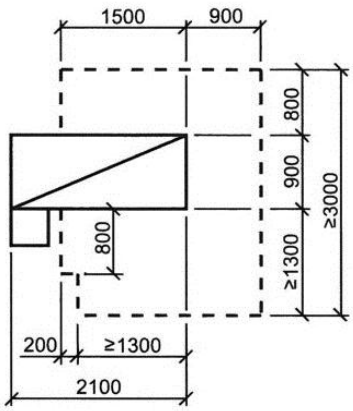

Bild: Mått för en sängplats.
Källa: Svensk standard

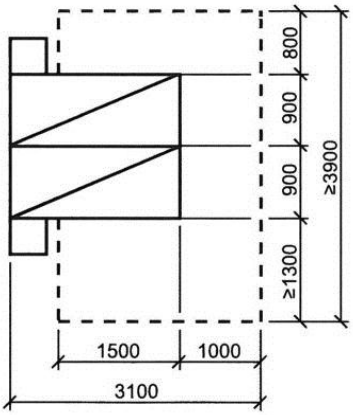

Bild: Mått för parsäng.
Källa: Svensk standard

Objekt Funktion	BBR Krav	SIS	Förtydligande för bättre användbarhet
Balkong och uteplats			För att personer som sitter i rullstol eller inte kan stå upp ska balkong ha en **frontdel**, som man kan se ut ifrån i sittande läge.
Dörr	3:143		
Ett våningsplan	3:146		
Flera våningsplan	3:147		
Utformning allmänt	3:22		
Balkongdörrar	8:231		Hög **tröskel ska undvikas** vid balkong och uteplats. Inifrån ska det inte finnas någon nivå i förhållande till golv. Utifrån ska det inte vara högre nivå än att man kan lägga ett golv som minimerar nivån, då det krävs.
Balkonger	8:232		
Räcke	8:2321		
Bostadskomplement			För att uppnå användbarheten till sopkärl måste lock vara i lämplig höjd för stående och sittande. Tung dörr ska undvikas till bostadskomplement. Det ska finnas postboxar som är användbara för stående och sittande.
Gångväg	3:122		
Allmänt	3:132		
Dörr	3:143		
Bostadskomplement	3:148		
Utformning allmänt	3:22		
Bostadskomplement	3:23		
			Tvättutrustning placeras upphöjd ca 300 mm över golv för bättre användbarhet.

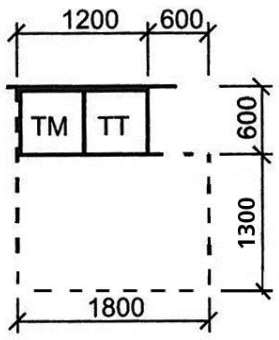

Bild: Mått för användbart tvättutrymme.
Källa: Privat bild.

Objekt Funktion	BBR Krav	SIS	Förtydligande för bättre användbarhet
Inredning Dimensionerade mått för rullstol Utformning allmänt	 3:112 3:22	 Höjd nivå sid 6.	Användbarheten uppnås då **yta och placering av inredning** har utformats efter vändmått för rullstol, räckvidder (normal räckvidd inom intervallet 0,7-1,2 m över golv) för stående och sittande, åtkomlighet i förhållande till annan inredning och möblering. 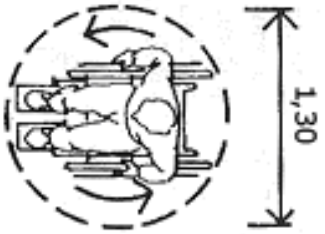 Bild: Vändmått för inomhusrullstol. Källa: Svensk standard **Ergonomiskt placerad inredning** uppfyller oftast användbarheten.
Byggmaterial	6:11		För personer med överkänslighet och astma är det viktigt att byggmaterial inte avger ämne, fukt, lukt som kan ge reaktioner.
Elinstallationer			Några **vägguttag** per bostad ska placeras i anslutning till strömbrytare. Vägguttag vid **kökets bänkskiva** placeras 1,1 m över golv. **Elcentral** placeras med underkant 0,8 m över golv.

Grundläggande regelverk och anvisningar

- **Plan- och bygglagen (PBL)** 3 kap 3 § med följande lydelse: ”Byggnader skall uppfylla de krav som anges i 2 och 2a §§ lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m. i den utsträckning som följer av föreskrifter utfärdade med stöd av 21 § den lagen.”

- **Lag (1994:847) om tekniska egenskapskrav (BVL)** med följande lydelse: ”Byggnadsverk som uppförs eller ändras skall, under förutsättning av normalt underhåll, under en ekonomiskt rimlig livslängd uppfylla väsentliga tekniska egenskapskrav i fråga om:
  4. Säkerhet vid användning,
  8. Tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga,

- **Förordning (1994:1215) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk (BVF)**, m.m. innehåller föreskrifter för tillämpningen av lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m.:

  12 § i BVF gäller tillgänglighet och användbarhet och har följande lydelse: ”Byggnader, som innehåller bostäder, arbetslokaler eller lokaler till vilka allmänheten har tillträde, skall var projekterade och utförda på ett sådant sätt att bostäderna och lokalerna är tillgängliga för och kan användas av personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.

- **Boverkets byggregler, BFS 2010:29 BBR 17.**

- **Svensk standard (SIS) SS 91 42 21:2006, utgåva 5** (byggnadsutformning bostäder)

- **Svensk standard SS-EN 81-70, utgåva 1** (Utformning hiss)

Tomelilla kommun

YSTADs KOMMUN